

РЕСМИ НЕМЕСЕ ТҮПНҰСҚА: 3R ЖОБАСЫНЫҢ НӘТИЖЕСІНДЕ АКАДЕМИЯЛЫҚ КІТАПХАНА КІТАПХАНАЛАРЫНДА RDA СТАНДАРТЫН ЕНГІЗУ

Марк Антони Сантос

Ассистент профессор,

Кітапхана ісі және ақпараттық ғылымдар факультеті,

Филиппин университеті

mark@slis.upd.edu.ph

Абстракт

2010 жылдан бастап Ресурстарды сипаттау стандарты және қол жетімділік (resource Description and Access (RDA)) бүкіл әлемдегі кітапханашылар ақпараттық ресурстарды сипаттау үшін қолданылады. 2021 жылдың мамыр айында RDA-ның екі нұсқасы қол жетімді болды: «түпнұсқа» және «ресми». Болжам бойынша, 2020 жылғы 15 желтоқсанда RDA ресми нұсқасының шығуы RDA қолданатын кітапханалар үшін ресми нұсқаға көшудің белгісі болады. RDA Басқарушы кеңесінің ұсыныстарына сәйкес стандарттың «ресми» нұсқасын енгізу мерзімдері кітапханалардың өзінде немесе қауымдастықтарда анықталуы керек. RDA-ның «түпнұсқа» түрі интерактивті емес әлі де өтпелі кезеңде ғана қол жетімді. Мақалада RDA енгізудің қазіргі жағдайына қысқаша шолу және оның «ресми» нұсқасына көшу бойынша ұсыныстар берілген.

Қайырлы күн. Мен бастамас бұрын, конференция ұйымдастырушыларына осы оқиғаның бір бөлігі болу мүмкіндігі үшін алғысымды білдіргім келеді және менің қысқаша презентациямда ресурстарды сипаттау және қол жетімділік (resource Description and Access) немесе жай RDA стандарты бойынша тәжірибемен бөліскім келеді.

«Ресми немесе түпнұсқа: 3R жобасының нәтижесінде академиялық кітапханаларда RDA стандартын енгізу» деп аталатын бұл мақала RDA енгізудің қазіргі жағдайына қысқаша шолу жасайды және ресми нұсқаға көшу бойынша ұсыныстар береді.

RDA ақпараттық ресурстардың метадеректерін құрудың халықаралық стандарты ретінде қарастырылады («about RDA», 2020;» What is RDA», n.d.). Ол ағылшын-американдық ережелерді (Anglo-American Cataloguing Rules (AACR)) академиялық кітапханалар сияқты әртүрлі ақпараттық ұйымдарда каталогтауға арналған сипаттамаларды ауыстыруға арналған. 2010-тен бастап, RDA жарияланған кезде, оны бүкіл әлемдегі көптеген кітапханалар қолданады. Hennelly (2016) мәліметтері бойынша, 2015 жылы RDA 6 континенттегі 64 елде 8000-нан астам қолданушыны қолданды. Стандарт қытай, француз, испан тілдерін қоса алғанда, 8 тілде қол жетімді. Басқа тілдерге аудару күтілуде, бұл оның басқа елдерде қабылдануын жеделдетуі мүмкін.

Соңғы жылдары көптеген пайдаланушылар қолданатын RDA Toolkit интерфейсі осылай көрінеді. Алайда, бүгінгі таңда RDA Toolkit пайдаланушылары интерфейстегі кішкентай өзгерістерді байқай алады. Біріншіден, көрсетілген интерфейс енді ескі сілтеме арқылы қол жетімді емес. Тақырыпта берілген URL мекен-жайы «ресми RDA-ға арналған нұсқаулық» ретінде көрсетілген. Бірақ түпнұсқа RDA Toolkit интерфейсі. Осыдан сұрақ туындайды, неге RDA – ның екі нұсқасы бар-түпнұсқа және ресми?

2016 желтоқсанында RDA (3R жобасы) қайта құрылымдау және қайта құру жобасы жарияланды. Оның мақсаттары басқа, RDA-ны IFLA Library Reference Model (IFLA LRM) – ге сәйкестендіруді қамтиды, бұл түпнұсқа RDA-ны, атап айтқанда FRBR, FRAD, and FRASAD («RDA Toolkit switchover», 2020) дамыту үшін қолданылатын 3RF модельдерін шоғырландыру болып табылады. Сәуір айында 3R жобасының басында 2017, мазмұн бұрын ресми RDA Toolkit тоқтатылды.

Жаңа RDA Toolkit веб-сайтының Бета нұсқасы 2018 маусымында іске қосылды. Содан кейін, Желтоқсанда 2020, ол ресми RDA Toolkit платформасына айналды («What you should know about the December switchover», 2020). RDA Басқарушы комитетінің мәлімдемесіне сәйкес « RDA бұдан былай байланысты мәліметтермен байланысты терминологияны, тұжырымдамалар мен тәсілдерді қамтиды, дегенмен оны басқа да бірқатар сценарийлерде қолдануға болады.» (“RDA Toolkit switchover”, 2020, p. 2). Сонымен қатар, жаңа RDA AACR2 ретінде каталогтауға арналған оқулық емес және «бұдан былай ағылшын-американдық дәстүрлерге негізделмейді» («RDA Toolkit switchover», 2020, p. 2), осылайша оның әлемде қолданылуын кеңейтеді.

RDA-ның соңғы дамуын ескере отырып, кітапханалар түпнұсқа RDA-мен жасалған библиографиялық жазбалармен не істейді? Кітапханалардан жедел ресми RDA қолдану күтілуде ме?

Жаңа RDA-ны шығару оның кітапханалар сияқты барлық ақпараттық ұйымдарда бірден енгізілетінін білдірмейді. RDA басқарушы комитеті ауысу фактісі оны дереу енгізуді білдірмейді деп мәлімдеді («RDA Toolkit switchover», 2020). Қолдану күні ұйымның дайындығына байланысты. Өтпелі кезеңде түпнұсқа RDA әлі де Toolkit абоненттері үшін қол жетімді болуы керек.

Бұл кітапханалар түпнұсқа RDA-ны қолдануды жалғастыра алады және ресми RDA-ға мүлдем ауыспайды дегенді білдіре ме? RDA басқарушы комитетіне сілтеме жасай отырып, түпнұсқа RDA «әрдайым интерактивті бола бермейді» («RDA Toolkit switchover», 2020, p. 1). Сондықтан кітапханалар жаңа RDA-ға көшуге дайындалуы керек. Мұнда сіз RDA-ға AACR2 немесе басқа стандарттардан өту тәжірибесін, сондай-ақ тиісті мекемелерде осы тапсырманы орындаудағы қиындықтарды еске түсіре аласыз.

Ресми RDA – ға көшу кезінде қиындықтарды азайтудың бір жолы-RDA енгізудің бұрынғы тәжірибесін зерттеу. RDA енгізу туралы қол жетімді әдебиеттер әртүрлі жағдайларға арналған стратегияларға шолу жасайды, мысалы, жеке кітапханаларда немесе ұлттық деңгейде қолдану. 2010 шығарылымынан кейінгі алғашқы жылдары RDA-ны енгізу сияқты, каталогтаушыларға арналған тренингтердің жаңа раунды

жоспардың бір бөлігі болуы керек. Perez-Luisana (2016) іске асыру жоспарын жазумен қатар, каталогтаушылардан басқа қызметкерлер қатарынан жұмыс тобын құру маңызды екенін атап өтті. Ол сондай-ақ кез келген кітапханашы, тіпті каталогизатор емес, ақпараттық ресурстарды сипаттаудың жаңа стандартын бейімдеу бойынша жоспарлар туралы хабардар болуы тиіс екенін атап өтті, себебі кітапхана мүшелері оны енгізу бойынша идеяларды ұсына алады.

Себебі кітапханалар ресми RDA-ға ауысуға дайындалып жатыр, RDA Басқарушы комитеті кітапханашыларға жаңа ресми RDA-мен тезірек танысуға кеңес береді. FRBR білімінің негіздері сол кездегі бейресми RDA-ны түсіну үшін пайдалы болды, сондықтан Кейт Джеймс, американдық кітапханалар қауымдастығының RDA Lab сериясының нұсқаушысы, жаңа RDA-ны игеруге дайындық кезінде IFLA LRM негіздерін зерттеуді ұсынады («6 tips for teaching the new RDA Toolkit», 2021). Алайда, ол сонымен қатар нұсқаушылар жаңа RDA үшін IFLA LRM түсіндірмелерін асырып алмауға тиіс екенін айтады. «Көптеген адамдар LRM мен RDA арасында шатасуы мүмкін» (пара. 9).

Менің презентациямның соңында кітапханашылар ақпараттық ұйымдар ортасындағы өзгерістерге бейімделуге дайын болуы керек екендігіне тағы да назар аударғым келеді. Кітапханаларда метадеректерді құру және ақпарат алу жүйелері мен процестерін одан әрі жақсарту өте қиын міндет болғандықтан, көп уақыт пен ресурстарды қажет етеді, сондықтан біз оны қолданушыларымыздың пайдасы үшін жасайтынымызды ұмытпаңыз. Егер біз ақпарат алуды тиімдірек ете алсақ, онда күрделілік оған тұрарлық..

Рахмет және баршаңызға жақсы күн!

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

- 6 tips for teaching the new RDA Toolkit. (2021, March 24). Retrieved from <https://www.rdatoolkit.org/node/243>
- About RDA. (2020). Retrieved from <http://rda-rsc.org/content/about-rda>
- Hennelly, J. (2016, September 23). Is RDA a global standard? Usage, translation, and governance as indicators. *American Libraries*. Retrieved from <https://americanlibrariesmagazine.org/2016/09/23/rda-global-standard/>
- Perez-Lizano, E. (2016). Implementing resource, description, and access in a time of change in the small academic library. *Technical Services Quarterly*, 33(4), 353–370. doi:10.1080/07317131.2016.1203640
- Purpose statement. (n.d.). Retrieved from <https://www.rdatoolkit.org/sites/default/files/2019-11/Purpose%20Statement.pdf>
- RDA Toolkit switchover: Beta toolkit becomes official RDA. (2020). Retrieved from <http://www.rda-rsc.org/sites/all/files/RSC-Papers-2020-1.pdf>
- What is RDA? (n.d.). Retrieved from <https://www.rdatoolkit.org/sites/default/files/2019-11/What%20is%20RDA.pdf>
- What you should know about the December switchover. (2020 November 18). Retrieved from <https://www.rdatoolkit.org/index.php/node/230>